

**MEMÒRIA ARQUEOLÒGICA DE LA INTERVENCIÓ
AL CARRER TEMPLERS, NUMS. 12-14
(BARCELONA, EL BARCELONÈS)**

Codi MHCB: 034/05

Data intervenció: 27 d'abril al 20 de maig del 2005

Laura Suau i Lleal

Mataró, agost 2005

ÍNDEX

- 1. FITXA TÈCNICA**
- 2. ENTORN GEOLÒGIC I GEOGRÀFIC**
- 3. NOTÍCIES HISTÒRIQUES**
- 4. INTERVENCIONS ANTERIORS**
- 5. MOTIVACIONS I OBJECTIUS DE LA INTERVENCIÓ**
- 6. METODOLOGIA**
- 7. DESCRIPCIÓ DE LES TROBALLES**
- 8. CONCLUSIONS**
- 9. BIBLIOGRAFIA**
- 10. DOCUMENTACIÓ GRÀFICA**
 - 10.1. Documentació fotogràfica**
 - 10.2. Documentació planimètrica**

NOM DE LA INTERVENCIÓ	Carrer Templers, 12-14
UBICACIÓ	Barri gòtic, Districte de Ciutat Vella Barcelona
COORDENADES UTM Fus31N amb Datum ED50 (UB/ICC)	X: 431370 Y: 4581654 Z: 10,896/11,955 m snm
CONTEXT	Zona urbana
TIPUS D'INTERVENCIÓ	Preventiva terrestre
CLASSE D'ACTIVITAT	Control arqueològic
DATES D'INTERVENCIÓ	27 d'abril al 20 de maig del 2005
PROMOTOR	Fecsa Endesa
EQUIP TÈCNIC	Direcció: Laura Suau i LLeal

2.- ENTORN GEOLÒGIC I GEOGRÀFIC

La ciutat de Barcelona es troba dins d'un terme municipal que s'estén a la costa de la mar Mediterrània en una plana d'uns 5 km. d'amplària (l'extensió total del terme és de 91,41 km²), limitada al nordoest per la serra de Collserola (que culmina a 512 m. al cim del Tibidabo), entre els sectors deltaics del Llobregat i el Besòs. La seva funció de capital ha estat sens dubte afavorida per la situació geogràfica d'aquesta plana, on conflueixen els dos grans eixos de comunicació que travessen en direcció nord-sud la Catalunya central (el Llobregat i l'eix dels rius Besòs, Congost i Ter) i que accedeixen a la ciutat a través del congost de Martorell el primer i del coll de Finestrelles, sota el turó de Montcada, el segon.

El Barcelonès comprèn el territori estès entre la Mediterrània i la Serralada Litoral, en el tram conegut per la Serra de Collserola, és a dir, entre els estrets de Martorell i de Montcada, per on els rius Llobregat i Besòs, respectivament, s'encaminen a la mar. Des del punt de vista de la morfologia, és fàcil identificar, al Barcelonès, dues grans unitats: Collserola i el Pla de Barcelona, que és a on s'ubica la ciutat de Barcelona i, per tant, és aquella unitat morfològica que ens interessa.

El Pla de Barcelona és limitat per la Serralada de Collserola i, a migjorn, per la falla que segueix, ran de mar, des de Garraf i el turó de Montjuïc que és el punt més elevat, pels turonets dels Ollers, del Tàber, de les Fazies, de la Bota, fins el turó de Montgat, més enllà del Besòs. Les seves coordenades són 2^o7' a 2^o11' de longitud est de Greenwich i de 41^o22' a 41^o27' de latitud nord.

La falla, originada al moment de la fractura del Massís Catalano-Balear, dibuixà el que, a grans trets, havia de ser la costa catalana. Per això, el pla inclinat del peu de Collserola és de basament paleozoic i d'estructura tabular, havent estat afectat per tots els moviments orogènics alpins. En el miocè i el pliocè, damunt del sòcol paleozoic se sedimentaren dipòsits marins, dels quals són testimonis el seguit de turons abans anomenats. El Pla, que des de Collserola va baixant suaument i d'una manera regular, en el punt de contacte entre la Ciutat Vella i l'Eixample, es produeix una ruptura de continuïtat amb la presència d'un salt o esglaó d'uns vint

metres, clarament visible en la morfologia urbana. Aquest tall va ser aprofitat per la defensa, recolzant-hi les muralles, o per a l'economia, instal·lant a les Moles diversos molins aprofitant el sallent. De l'esglaó cap a mar ja no hi ha sòcol de llicorella ni de granit, sinó un mantell al·luvial format per les aportacions de les rieres, dels torrents, dels deltes dels rius veïnals i el corrent litoral.

Així doncs, el Pla es pot dividir en tres sectors: El *Pla inclinat*, els *turons arran de mar*, i el *pla de baix*, que correspondria a la zona compresa entre l'esglaó i el mar. En aquest sector hi dominen materials al·luvials més fins aportats per rieres, torrents i les aigües d'escorrentiu que baixen de la serra i, també, dels corrents marins.

3.- NOTÍCIES HISTÒRIQUES

L'indret on s'ha dut a terme la nostra intervenció coincideix amb l'antiga *Colonia Julia Augusta Faventia Paterna Barcino*. Els estudis arqueològics precedents i les fonts documentals antigues han permès d'identificar en un sector de la ciutat molt proper al que ens ocupa, amb l'indret escollit pels romans per assentar-hi el *forum*, al voltant del qual van estructurar urbanísticament una trama d'illes quadrangulars, on van edificar les *domus*. A més, sabem que el tram de carrers actuals en aquest punt de la ciutat coincideix, en bona part, amb els límits d'una *insula* de cases, les restes de les quals s'han descobert al llarg de quaranta anys d'investigacions arqueològiques i actualment es conserven *in situ* en el subsòl de la plaça de Sant Miquel. Els carrers que avui dia defineixen l'illa esmentada corresponen al de Font de Sant Miquel, Ciutat, Templers i Gegants, conformant així un espai d'uns 3.000 m² en el qual va transcórrer gran part de la història de la nostra ciutat, des del segle I dC fins a l'actualitat.

Les excavacions¹ han permès conèixer part dels vestigis conservats de dues *domus* situades al sud est de la plaça, separades per un petit carreró i un conjunt termal localitzat a la banda nord oest del carrer Font de Sant Miquel. Cronològicament, les cases descobertes s'emmarquen en el procés fundacional de la colònia i tenen una perduració fins a final del segle II dC o començament del segle següent. Del conjunt termal no se n'ha pogut determinar el moment inicial però, se sap que va tenir una segona fase constructiva durant el segle IV dC.

Al llarg dels segles III i IV dC, es van dur a terme diverses reformes que van afectar sobretot els espais interiors de les cases, sempre però, mantenint la seva funcionalitat residencial i respectant en tot moment l'estructura ortogonal que els romans van donar inicialment a la ciutat. Les transformacions urbanístiques del moment van ser fruit d'un procés lent i continuat que no sembla haver generat grans nivells d'enderroc, ja que en molts casos s'ha documentat l'aprofitament d'elements

¹ SERRA RÀFOLS, 1960-61; PALLARÈS, 1969; RAYA, M., MIRÓ, B. 1989; VILA, J.M., 1998.

constructius, procedents del desmuntatge d'antics edificis en desús, per a les noves edificacions. Aquest fenomen canviarà en època tardana, segles V i VI dC, on a través de les excavacions s'ha observat una nova utilització de l'espai interior de les cases que respon a canvis en l'organització i la funcionalitat dels edificis d'èpoques anteriors. Tot i això, fins els segles X i XI, l'ocupació de l'indret sembla mantenir encara les línies mestres de l'organització urbanística d'època romana.

Al segle X es construeix l'església de Sant Miquel, ubicada directament a sobre el conjunt termal d'època romana i més concretament sobre un mosaic², on actualment hi ha l'edifici de l'Ajuntament. La documentació esmenta l'existència d'una plaça, de dimensions més reduïdes que l'actual, situada a l'oest de l'edifici i explica que entre el 951 i el 985 es van rebre gran nombre de donacions fet que propicià ben aviat l'adquisició d'un cementiri de certa importància. A mitjans del segle XI l'església apareix documentada com a parròquia i es constata que entre el 1056 i 1059 va ser objecte de diverses reformes de millora. La construcció de l'edifici religiós devia alterar el tram d'origen romà, fet que es confirma en les excavacions on s'han constatat un seguit de canvis urbanístics que modifiquen la traça de les estructures romanes precedents.

A les darreries del segle XII i durant els primers anys del segle XIII, la ciutat començà a tenir greus problemes d'espai, situació que es va traduir en la intensificació del creixement urbanístic fora del recinte emmurallat, sobretot en direcció cap a mar. Davant d'aquest fenomen, l'interior de la ciutat no sembla patir gaires modificacions. Un dels canvis fonamentals que va revolucionar l'estructura urbana del moment va ser la construcció l'any 1260 d'una nova muralla feta per encerclar i protegir els diferents nuclis poblacionals nascuts entorn de centres religiosos situats fora les muralles romanes. Però, tot i que el mur romà va perdre les funcions defensives i la ciutat es va ampliar considerablement, el nucli antic va continuar mantenint-se com a centre del poder on residien les principals institucions polítiques i religioses i a on s'ubicaven les residències de la classe dirigent.

² PALLARÉS, 1969: Amb l'enderroc de l'església de Sant Miquel, l'any 1868, el mosaic esmentat va romandre *in situ* fins que l'any 1892 es va traslladar al Museu Municipal de Belles Arts i posteriorment, el 1932, al Museu Arqueològic on és actualment.

Cal esmentar que, l'orde del Temple, fundada l'any 1118, va tenir casa a Barcelona prop d'aquest carrer. Consta, en efecte, que el 23 d'abril de 1133 un tal Ramon Bernat de Maçanet va cedir terrenys per edificar el seu casal ocupat més tard pel palau Reial menor. De fet, però, els templers no van tenir casa a Barcelona fins al 1225, i la seva estada durà fins que la institució fou definitivament dissolta en virtut de la batalla del Papa Climent V, el 22 de març de 1312

En el segle XVI sabem que es construeixen, entre d'altres, el Palau de la Generalitat i el Palau Centelles, aquest darrer ubicat al carrer Baixada de Sant Miquel. Els fogatges dels segles XV i XVI ens aporten informació detallada sobre els índex de població de cadascuna de les illes de cases existents. L'estudi dels documents permet afirmar que l'àrea objecte de la nostra intervenció correspon a un indret amb una densitat de població més aviat reduïda, que vivia en cases alineades, seguint el traçat dels carrers, amb un espai buit al darrera, destinat a patis interiors o eixides. Aquesta organització urbanística es mantindrà fins ben entrat el segle XVIII. De fet, en la cartografia de la ciutat realitzada a mitjans del segle XVIII, carrers com el de Templers, Gegants, Baixada de Sant Miquel i Font de Sant Miquel mostren el mateix traçat que en l'actualitat.

La desamortització dels convents duta a terme durant el segle XIX va ocasionar una nova transformació urbana que va afectar el centre de la ciutat. Amb l'enderroc d'esglésies i convents i la supressió dels seus cementiris es van generar nous espais lliures que es van aprofitar per construir i urbanitzar places públiques com la de Sant Jaume, la plaça Reial i d'altres. En aquest context s'enderroca, l'any 1869, l'església de Sant Miquel i en el seu lloc es duu a terme una ampliació de les dependències de l'Ajuntament. Aleshores, es construeix una nova façana situada a la plaça de Sant Jaume a on s'hi ubicarà l'accés principal. Per sort, i gràcies als quarterons elaborats per Miquel Garriga i Roca entre els anys 1859 i 1861, tenim constància de la planta de l'església poc abans de ser enderrocada.

L'exposició universal de l'any 1888 motivà importants reformes a la ciutat d'entre les quals destacarem les realitzades a l'interior de l'Ajuntament. De fet,

l'edifici municipal serà a partir d'ara i fins els nostres dies objecte de diverses modificacions i ampliacions massa extenses per ser explicades en aquest apartat. Només, assenyalar que l'any 1929 es va adquirir un edifici situat al sud est del carrer Font de Sant Miquel, unit amb l'anterior a través d'un pont cobert, per ubicar-hi algunes de les dependències de l'Ajuntament. De la mateixa manera, l'any 1961 es va aixecar l'edifici anomenat novíssim, situat a tocar de l'anterior, entre els carrers Templers i Gegants. La construcció d'aquestes noves oficines i l'urbanització de l'actual plaça de Sant Miquel van fer que s'enderroquessin les illes de cases existents a la zona, les quals des del segle XIX no haurien variat gaire el seu aspecte. La planta d'aquests edificis es pot contemplar de manera força detallada en plànols de la ciutat anteriors a l'any 1960.

4.- INTERVENCIONS ANTERIORS

L'indret de l'actual plaça de Sant Miquel ha estat al llarg del temps objecte d'interès arqueològic per conèixer l'evolució i la trama urbana de la ciutat des del moment fundacional de *Barcino* fins a l'actualitat. De tota manera, no va ser fins la dècada dels anys seixanta del segle passat que s'hi van començar a realitzar excavacions arqueològiques, posant al descobert el dens teixit urbà conservat en el subsòl de la plaça.

Des del segle XIX es sospitava de l'existència d'un conjunt termal situat a la banda occidental de la plaça, aleshores ocupada per la desapareguda església de Sant Miquel i el seu cementiri. El mosaic decorat amb motius marins³, sobre el qual s'assentava l'església (vegeu apartat anterior) fou arrencat l'any 1892 i es traslladà al Museu Municipal de Belles Arts, fins que l'any 1932, es va cedir al Museu Arqueològic on es conserva actualment.

Durant la primera meitat del segle XX no es van realitzar obres d'importància a la plaça i el seu entorn. Cal esperar fins els anys seixanta, quan es projecta una nova urbanització de la plaça de Sant Miquel. Les obres van suposar l'enderroc de les dues illes de cases ubicades en aquest indret i l'excavació arqueològica, en extensió, de la zona que havia d'ocupar el nou edifici. La intervenció, de la qual se'n va fer càrrec J. de C. Serra Ràfols, amb la col·laboració de Magí Travesset, va posar al descobert una àrea residencial d'època romana composta per dues *domus* separades per un petit carrer central, a més d'altres restes d'època medieval i moderna.

Pocs anys després, entre el 1968 i 1975, el Museu d'Història de la Ciutat i l'Institut d'Estudis Ligurs van dur a terme l'excavació de l'àrea nord occidental de l'actual plaça de Sant Miquel, entre l'antic carrer d'en Mico, Pas de l'Ensenyança i Font de Sant Miquel. L'objectiu principal era establir una seqüència cronològica de

³ CARRERAS I CANDI, 1903.

les diferents fases constructives de la ciutat i estudiar-ne els edificis més emblemàtics. Durant les diferents campanyes d'excavació es van descobrir les restes, força malmeses, d'un conjunt termal. A l'edifici termal es van constatar dues fases constructives, la fundacional que no es va poder datar en precisió i una segona fase, potser del segle IV dC.

A final dels anys vuitanta, es va reprendre l'activitat arqueològica en motiu d'un projecte arquitectònic a través del qual es pretenia construir un aparcament soterrani, situat al davant del nou edifici. Per a dur a terme l'obra calia fer un estudi arqueològic del subsòl, tant de les zones excavades amb anterioritat com dels sectors que es mantenien intactes, per tal d'avaluar l'estat de conservació en què es mantenien les restes ja descobertes i documentar els nous vestigis. Es van posar al descobert les restes del conjunt termal localitzat els anys 1968-75 i es va obrir en extensió una àrea de 450 m² en el sector sud est de la plaça, on van aparèixer noves restes d'una *domus* urbana datada del segle I dC i en força bon estat de conservació, que s'integrava plenament dins la trama urbana de la ciutat d'època romana. L'arc cronològic de la casa abastaria des del moment fundacional de la colònia fins a final del segle II dC o començament del segle següent. Aquesta intervenció, dirigida conjuntament per Maria Raya i Beatriu Miró, també va permetre documentar les fonamentacions de les cases modernes i traces inconnexes d'estructures d'època medieval. Davant de la rellevància històrica dels vestigis descoberts es va desestimar el projecte de construcció d'aparcament soterrani i es van cobrir de nou les estructures per tal de protegir-les.

L'any 1982 es va fer una petita intervenció preventiva al Palau Centelles, situat en l'angle que forma l'encreuament del carrer Gegants amb Baixada de Sant Miquel, en motiu de les obres de rehabilitació de l'edifici. La intervenció la van dirigir M. Recasens i N. Tarradell i va consistir en l'excavació d'una cala situada al subsòl de l'antiga cotxera. Els resultats van permetre de documentar part d'una estança corresponent a una *domus* d'època romana que es va poder datar dels segles I-II dC. Coronant i retallant les estructures romanes es van localitzar alguns vestigis poc

rellevants d'època medieval i restes constructives corresponents al període de fundació del palau, datat del segle XVI.

Una altra intervenció arqueològica d'importància va ser la que es va dur a terme l'any 1996 a dins de l'edifici de l'Ajuntament, en motiu de la instal·lació de diversos serveis. L'àrea objecte d'excavació es va centrar en les estances situades a l'extrem est de la planta baixa de l'antic edifici municipal, a més d'una rasa situada en el passadís que dona accés a la plaça Sant Miquel. Les excavacions les va dirigir Jordi Auladell i van permetre posar al descobert un seguit d'estructures de la part interna d'una de les illes urbanes d'època romana situada teòricament entre el *cardus maximus* i el primer *cardo minor* a ponent i a llevant, i el *decumanus maximus* i el primer *decumani* a nord i sud. D'entre les restes més ben conservades destaca una claveguera que en algun punt conserva encara la tapa feta amb lloses que l'hauria segellat.

L'any 1998 l'arqueòleg J.M.Vila va rebre l'encàrrec de realitzar un seguit de sondeigs al davant de la façana principal de l'anomenat edifici novíssim de l'Ajuntament de Barcelona, situat a la banda est de la plaça. Els resultats, tot i ser puntuals, van ser força positius i van permetre establir algunes línies generals sobre l'evolució històrica des d'època romana fins a l'actualitat. Es van identificar alguns murs i paviments d'*opus signinum* associats a la *domus* localitzada al centre de la plaça i altres murs interpretats com a reformes internes de la casa, la qual hauria perdurat fins almenys el segle IV dC. Pel que fa a l'època medieval i moderna es van descobrir molt pocs indicis la qual cosa dificulta el coneixement històric d'aquest sector.

En els darrers anys, s'han realitzat diversos seguiments arqueològics d'entre els quals cal destacar la intervenció arqueològica a la plaça Sant Miquel i a l'Ajuntament de Barcelona, en motiu de l'arranjament de tota la plaça i el seu entorn durant els mesos de juny-agost de 2002 i sota la direcció tècnica de l'arqueòloga Laura Suau. En aquestes darreres intervencions arqueològiques no s'han

documentat restes relacionades amb la trama urbana d'època romana ni medieval, que aportin noves dades d'interès pel coneixement històric del conjunt de la ciutat. Només s'han descobert les restes d'algunes estructures d'època moderna, corresponents a les cases enderrocades a l'hora d'ampliar els límits de la plaça de Sant Miquel i edificar els nous edificis de l'Ajuntament.

5.- MOTIVACIONS I OBJECTIUS DE LA INTERVENCIÓ

Arrel de la concessió de la llicència d'obres a l'empresa FECSA-ENDESA, per tal de renovar la xarxa de canalització elèctrica en el carrer Templers, s'havia de dur a terme una rasa de 35 m de llargada entre els núms. 10-6 i 14 (núm. d'obra: 140874). En conseqüència, i tenint en compte l'interès arqueològic i l'alt valor històric i arquitectònic de l'indret, com a pas previ a la instal·lació definitiva del servei esmentat es plantejà la realització d'un seguiment arqueològic de l'obra per avaluar les possibles restes arqueològiques conservades en el subsòl. La intervenció arqueològica fou adjudicada a l'empresa d'arqueologia Atics S.L., sota la direcció tècnica de l'arqueòloga Laura Suau i Lleal, i es va realitzar entre els dies 25 i 27 d'abril d'enguany.

Els objectius de l'actual intervenció han estat traçats pel Servei d'Arqueologia del Museu d'Història de la Ciutat de Barcelona, seguint la normativa municipal i general en temàtica de patrimoni. Aquests, s'han centrat en documentar les possibles restes arqueològiques i nivells estratigràfics que quedaven afectats per l'obra i avaluar-ne la seva importància amb la finalitat de protegir-les, aplicant el mínim impacte sobre d'aquestes.

6.- METODOLOGIA

Per tal d'aconseguir els objectiu marcats, cal seguir una metodologia sistemàtica i adequada. La que s'ha realitzat en aquesta intervenció s'inspira en el mètode de registre utilitzat per E.C.Harris i per A.Carandini (Harris, 1975, 1977, 1979; Carandini 1977, 1981). Es tracta de registrar objectivament els elements construïts i estrats que s'identifiquen, realitzant una numeració correlativa d'aquests, sota el nom d' "Unitat Estratigràfica" (U.E) que individualitza els uns dels altres. Cada U.E es registra en una fitxa on s'indica: la ubicació en el jaciment, les seves característiques físiques, la situació en les plantes i seccions i la posició física respecte a la resta d'unitats estratigràfiques amb les quals es relaciona.

Aquest mètode també inclou la realització de material gràfic, compost per les plantes, alçats, seccions i un aixecament topogràfic de totes les estructures descobertes. Cal esmentar també, el tractament que donem al material que ens apareix durant els treballs d'excavació. En primer lloc, es renta amb aigua i cada peça es sigla, per tal de deixar constància del seu lloc de procedència (codi del jaciment, any i U.E a la que pertany). I en segon lloc, les peces preferents, és a dir, aquelles que tenen forma o una decoració prou important, es dibuixen i reben un número identificatiu, per tal de que quedin individualitzades. Finalment, s'adjunta el material fotogràfic imprescindible per a la constància visual dels treballs realitzats.

El sistema de treball utilitzat va ser l'habitual en aquest tipus d'intervencions i va consistir en l'excavació manual per part dels obrers de l'empresa Espelsa (subcontractista de l'obra), dels diferents estrats localitzats per sota el paviment del carrer, sempre sota control arqueològic de la sotassignant.

7.- DESENVOLUPAMENT DELS TREBALLS

Els treballs van consistir en el seguiment arqueològic de l'excavació d'una rasa de 35 m de llargada, situada entre els núms. 6-10 i 14 del C/Templers, travessant perpendicularment el C/Ataülf . La rasa es va fer a tocar de la línia de façana i feia uns 60/70 cm d'amplada. La profunditat màxima que es va assolir va ser de 70 cm per sota del nivell d'ús actual (paviment del carrer), segons la cota reglamentaria per instal·lar nou cablejat elèctric.

En primer lloc es va picar, amb l'ajut d'un martell pneumàtic, el paviment de rajoles del carrer i la capa de formigó de sota, d'uns 20 cm aproximadament. A continuació, es va excavar manualment la capa de sauló que cobria altres serveis d'aigua i llum situats a uns 70 cm aprox. (10,196/11,255 m snm), respecte el paviment del carrer. Aquesta capa no va proporcionar cap fragment de ceràmica ni altres elements arqueològics ja que corresponia al rebliment interior de les successives rases de serveis que s'han anat practicant, en aquest mateix indret, al llarg dels últims anys. A partir d'aquesta cota va finalitzar l'excavació de la rasa.

Davant dels resultats arqueològics negatius, es va procedir a col·locar el tub de plàstic, dins del qual s'hi van passar els cables de la llum. Finalment, es va cobrir de nou tot el tram obert amb sauló i planxes grogues de protecció i es va pavimentar amb les mateixes rajoles extretes anteriorment.

8.- CONCLUSIONS

La intervenció duta a terme no ha proporcionat restes arqueològiques de cap mena. Tot i això, cal tenir en compte que es tracta d'una excavació preventiva de caràcter molt localitzat i parcial, on només s'ha assolit una profunditat màxima de 70 cm respecte del nivell de paviment del carrer, en un indret on ja s'hi havien instal·lat diversos serveis.

En conseqüència, podem afirmar que fins la cota 10,196/11,255 m snm i just en el tram de rasa obert, no hi ha cap vestigi arqueològic conservat. Aquest fet pot respondre, o bé a la destrucció duta a terme a l'hora d'instal·lar les canalitzacions i xarxes dels serveis municipals, encara actius, o al fet de no haver assolit la cota a on és probable que es conservin les restes antigues.

Cal recordar que, segons fonts escrites i cartogràfiques i tenint en compte els resultats obtinguts en anteriors excavacions arqueològiques que han afectat l'entorn de la plaça de Sant Miquel, aquest indret té els seus orígens en època romana i durant els segles XI-XIII hi va tenir lloc l'hegemonia de l'església de Sant Miquel, construïda sota les actuals dependències de l'edifici municipal i enderrocada a mitjan del segle XIX per tal d'ampliar la casa consistorial.

Caldrà doncs esperar la realització d'una nova excavació per confirmar o desestimar l'existència de restes arqueològiques en aquest indret, les quals ajudarien a ampliar el coneixement sobre l'evolució històrica d'aquest sector de la ciutat, ja que la present intervenció no ha aportat cap dada històrica nova respecte els resultats obtinguts en les anteriors excavacions fetes en aquest emplaçament.

9.- BIBLIOGRAFIA

AA.DD. 1991: *L'Arqueologia a Ciutat Vella 1983-1991*. Barcelona.

AA.DD. 1992: "El Barcelonès, el Baix Llobregat, el Maresme" *Catalunya Romànica*, vol. XX. Barcelona.

AA.DD. 1992: "La ciutat a través del temps. Cartografia històrica" *Història de Barcelona, índex*. Barcelona.

AULADELL, J. 1996: Memòria de la intervenció arqueològica a l'edifici de l'Ajuntament (Barcelona). Treball inèdit.

CARRERAS I CANDI, F. 1909: "La ciutat de Barcelona" *Geografia General de Catalunya*, vol. III. Barcelona.

CIRICI, A. 1985: *Barcelona pam a pam*. Barcelona.

DURAN I SANPERE, A. 1972: *Barcelona i la seva Història*, vol. I. Barcelona.

FLORENSE FERRER, A. 1962: "Evolución de Barcelona en la Baja Edad Media". *Cuadernos de Arqueología e Historia de la Ciudad*, III. Barcelona.

GARCIA I ESPUCHE, A. 1986: *Espai i societat a la Barcelona preindustrial*. Barcelona.

GRANADOS, O. 1987: "La transformación de la Colonia Barcino. Reformas urbanas entre el s. V y el s. IX." *Actas del II Congreso de Arqueología Medieval Española*. Madrid.

GRANADOS, O., RAYA, M. 1993: "El subsòl de la plaça de Sant Miquel: aportació a l'estudi de la casa i l'urbanisme a l'antiga Barcino." *III Congrés d'Història de Barcelona*. Barcelona.

HERNÁNDEZ, J.E.; MORA, G.; POUPLANA, X. 1990: *Arquitectura de Barcelona*. Barcelona.

PALLARÉS.1969: "Las excavaciones de la Plaza de San Miquel y la topografía romana de Barcino." *Cuadernos de Arqueología e Historia de la Ciudad XIII*. Barcelona.

RAYA, M.; MIRÓ, B. 1991: "Excavació arqueològica a la plaça de Sant Miquel". *Tribuna d'Arqueologia 1989-1990*. Barcelona.

SUAU, L. 2002: Memòria de la intervenció arqueològica a la plaça Sant Miquel i a l'Ajuntament (Barcelona). Treball inèdit.

VILA, J.M. 1998: Memòria dels sondeigs arqueològics realitzats a la plaça de Sant Miquel de Barcelona. Treball inèdit.

10.- DOCUMENTACIÓ GRÀFICA

10.1. Documentació fotogràfica

10.2. Documentació Planimètrica

Foto 1: Vista de la situació de la rasa en el C/Templers.

Foto 2: Rasa en els núms. 6-10 i 12 del C/Templers.

Foto 3: Rasa en el núm. 12 del C/Templers.

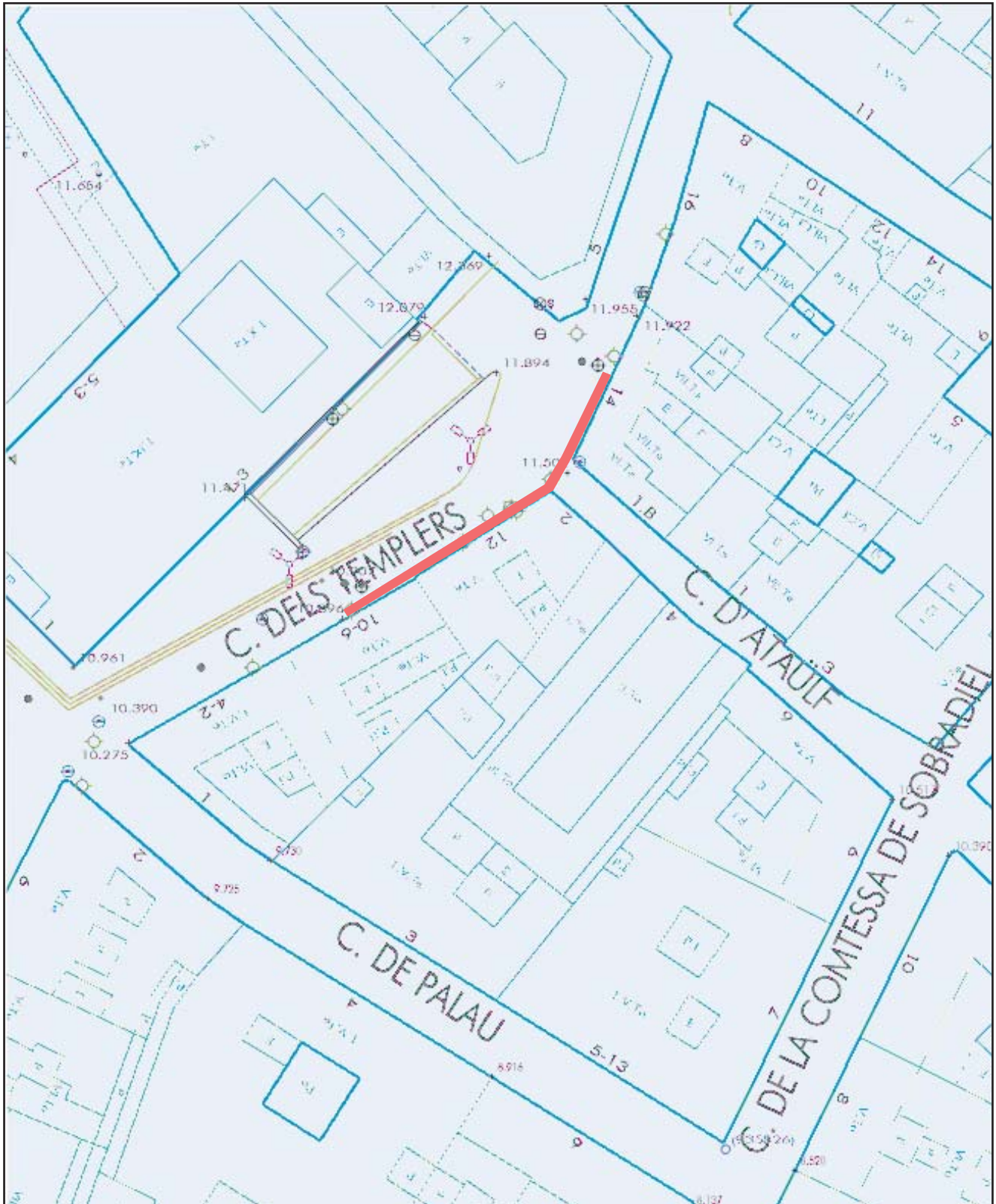

Foto 4: Rasa en la intersecció amb el C/Ataülf.

Foto 5: Rasa en el núm. 14 del C/Templers.

Intervenció arqueològica als núms. 6-14 del C/Templers. Codi: 34/05
 Plànol de situació de la rasa. Laura Suau. Fig. 1